

IceCream Consulting AB
Org.nr. 559090-4404
BG 5173-9274
F-skatt
Momsreg
Mårtens väg 6
SE-27495 Sölvesborg
Tel: +46-(0)72-4416390

LATHUND

Gällande rätt som åberopas beträffande skyddet för det nationella minoritetsspråket finska

Johanna Parikka Altenstedt, jurist
25 januari 2021

1 § minoritetslagen (2009:724) fastställer att det allmänna ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Lathunden nedan baseras på finska men gäller även för samiska och meänkieli samt romani chib, och jiddisch för viss del.

Om skyddet för det nationella minoritetsspråket finska

Det nationella minoritetsspråket finska har fastställts som ett av de minoritetsspråken som Sverige ska stödja, skydda och främja i ett antal primära rättsakter¹. Skyddet för minoritetsspråken omtalas dels direkt uttalat och dels som en del av definitionen av etnicitet, kultur och andra omständighet, såväl i grundlagen, EU-rätten² och folkrätten, samt i våra lagar och regler, och även numera i praxis från HD.

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk³ implementerades i Sverige den 1 januari 2010 genom lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Men det finns ytterligare författningsskydd

¹ Sverige anmälde till Strasbourg i samband med ratificeringen

² EU har fastställt i parlamentets resolution Minority Safepack den 17 dec 2020 i punkt J att "Det finns en växande tendens med assimilering och språkförluster bland många nationella och språkliga minoriteter, vilket leder till språklig och kulturell utarmning inom EU och förlust av mångfald, något som EU ska skydda enligt fördragen. Utbildning är det viktigaste verktyget för att vitalisera och bevara minoritetsspråk."

³ Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter, SÖ 2000:2 och Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk, SÖ 2000:3

IceCream Consulting AB
Org.nr. 559090-4404
BG 5173-9274
F-skatt
Momsreg
Mårtens väg 6
SE-27495 Sölvesborg
Tel: +46-(0)72-4416390

och konventionsskydd bakom den nationella minoritetspråkslagen och förordningarna som fastställer att språket sverigefinska har ett skyddsvärde inom civila fri- och rättigheter som gäller här.

Grundlagen

Grundlagen fastställer för nationella minoriteter en delaktighet och jämlikhet i samhället, särskilt för barnen. Diskrimineringsförbudet innefattar språklig tillhörighet och de andra omständigheterna som hänvisas till kan tolkas som tillhörighet i nationell minoritetskultur. Genom regeringsformen aktiveras även skyddet enligt EKMR och de konventioner som Sverige har undertecknat och som är hänförliga till EKMR, såsom Ramkonventionen för nationella minoriteterna. Genom att EKMR och EU:s grundläggande stadga samt praxis (case law) ska tolkas analogt teleologiskt (konventionskonformt) och analogt blir de också gällande rätt i detta fall.

Regeringsformen kap 1 § 2, 5–6 stycke

Det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person.

Samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

Regeringsformen kap 2, 19 § Om Europakonventionen

Lag eller annan föreskrift får inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Lag (2010:1408).

Nationell vägledande dom från HD

Målet HD T 853-18 "Girjas"

Vägledande dom och praxis från HD (NJA 2020 s. 3, punkt 93, första stycket, strecksatsen 1) fastställer vilka hänvisningar som ska tolkas in i grundlagens paragraf ovan:

Det som sägs i 1 kap. 2 § sjätte stycket regeringsformen avspeglar i viss mån folkrättsliga principer om tillvaratagandet av etniska minoriteters rättigheter. Principer av detta slag kommer till uttryck i bland annat

IceCream Consulting AB
Org.nr. 559090-4404
BG 5173-9274
F-skatt
Momsreg
Mårtens väg 6
SE-27495 Sölvesborg
Tel: +46-(0)72-4416390

- Europarådets ramkonvention den 1 februari 1995 om skydd för nationella minoriteter, särskilt om skydd för nationella minoriteter, särskilt artikel 5.1,

De fördragskonforma tolkningsreglerna innebär att fördrag och konventioner alltid tolkas utifrån syftet och ändamål i första hand, dvs teleologiskt. Om syftet är att främja och skydda de nationella minoriteternas språk och kultur, då ska även den nationella rätten som har implementerats med hänsyn till fördragen tolkas utifrån detta.⁴

Folkrättsliga konventioner

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Artikel 2

Artikel 2 Var och en är berättigad till alla de rättigheter och friheter som uttalas i denna förklaring utan åtskillnad av något slag, såsom på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt. Ingen åtskillnad får heller göras på grund av den politiska, rättsliga eller internationella status som råder i det land eller det område som en person tillhör, vare sig detta land eller område är oberoende, står under förvalterskap, är icke-självstyrande eller är underkastat någon annan begränsning av sin suveränitet

FN:s internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter

Artikel 2 *Var och en är berättigad till alla de rättigheter och friheter som uttalas i denna förklaring utan åtskillnad av något slag, såsom på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt. Ingen åtskillnad får heller göras på grund av den politiska, rättsliga eller internationella status som råder i det land eller det område som en person tillhör, vare sig detta land eller område är oberoende, står under förvalterskap, är icke-självstyrande eller är underkastat någon annan begränsning av sin suveränitet.*

Artikel 27

I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, skall de som tillhör sådana minoriteter inte förvägras rätten att i gemenskap med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, bekänna sig till och utöva sin egen religion och använda sitt eget språk.

⁴ Läs mer om fördragskonform tolkning i Proposition 2017/18:186 s.60 ff.

FN:s fakultativa protokoll till konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

Den här artikeln hänvisar till bland annat till delaktigheten som nationella minoriteter ska ha myndighetsutövandet och frågor som berör deras fri- och rättigheter.

Artikel 18(2) Parterna skall vidta alla nödvändiga åtgärder för att tillgodose att de sakkunniga i den nationella förebyggande mekanismen har den kompetens och det yrkeskunnande som krävs. De skall sträva efter att uppnå jämvikt mellan könen och att etniska grupper och minoritetsgrupper i landet är nöjaktigt företrädna.

FN:s konvention om barnets rättigheter – även SFS

Artikel 30 I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör en urbefolkning skall ett barn som tillhör en sådan minoritet eller urbefolkning inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk.

Europakonventionen EKMR

Europakonventionen EKMR är inkorporerad i svensk lag (1994:1219) ordagrant och gäller som primärrätt.

Artikel 14. Förbud mot diskriminering

Åtnjutandet av de fri- och rättigheter som anges i denna konvention skall säkerställas utan diskriminering på någon grund såsom kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åsikt, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt.

Artikel 6.1 Rätt till en rättvis rättegång

Artikel 13 Rätt till effektivt rättsmedel

Därmed fastställs i artikel 14 att artiklarna 6.1 och 13 som tillsammans innebär *access to justice* även i den mening att myndigheternas handläggning måste uppfylla kraven på rättssäkerhet och tillgång till rättvisa, gäller även i frågor om nationella minoriteter som ingår de civila fri- och rättigheterna som skyddas. Artikel 13 som fastställer rättigheterna att ha tillgång till effektiva och reella rättsmedel, för

att t ex överklaga och få beslut inom skälig tid, täcker även ramkonventionens krav på delaktighet i besluten genom verkliga samråd.

Samtliga EU-medlemsstater är emellertid även parter i Europakonventionen. Det innebär att EU-domstolens praxis och Europarådets praxis kan tolkas ofta analogt och EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna som innehåller delvis samma bestämmelser som EKMR gäller också som konventionsrätt. Stadgan är f ö sedan 2010 primärrätt inom EU. (Se mer i stycke 2.1.3.3)

Europarådets ramkonvention den 1 februari 1995 om skydd för nationella minoriteter

Enligt tolkningskommentarer och fördragstolkningsregler ska konventionen tolkas i ljuset av artiklarna. Europarådet rekommenderar även i Ministerrådets resolution 2018 att omedelbart stärka den svenska tillämpningen av minoritetslagen på lokal nivå enligt följande:

Artikel 5.1 som minoritetslagens (2009:724, 2019:938) § 4 hänvisar till

”En skyldighet för stater och myndigheter att främja positiva åtgärder som behövs för att personer som tillhör nationella minoriteter ska kunna bevara och utveckla sin kultur och sin identitet” ska tolkas enligt Europarådet:

Positiva åtgärder behövs för att kompensera för tidigare diskriminering av urfolk/ minoriteter, så att de får samma möjligheter som majoriteten att behålla och utveckla sin kultur.

Artikel 15 som minoritetslagens (2009:724, 2019:938) § 5 hänvisar till

”Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem; rätten för personer som tillhör nationella minoriteter att effektivt delta i beslut; att bli hörda så att hänsyn tas till deras synpunkter” ska tolkas enligt Europarådet:

För att ge personer som tillhör nationella minoriteter samma rätt att påverka och vara delaktiga som personer som tillhör majoriteten behövs särskilda åtgärder för att kompensera för de svårigheter personer som tillhör en nationell minoritet har att få inflytande.

Artikel 4 som minoritetslagens (2009:724, 2019:938) § 3 hänvisar till

3 §: informationskrav

Kommuner och regioner ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt denna lag och de föreskrifter som denna lag hänvisar till. Detsamma gäller

IceCream Consulting AB
Org.nr. 559090-4404
BG 5173-9274
F-skatt
Momsreg
Mårtens väg 6
SE-27495 Sölvesborg
Tel: +46-(0)72-4416390

statliga förvaltningsmyndigheter vars verksamhet är av betydelse för de nationella minoriteterna eller minoritetsspråken. (SFS 2019:938).

Artikel 10

Ramkonventionens tionde artikel går närmare in på språkrättigheterna. Konventionsparterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har *rätt att fritt* och utan ingripande använda sitt minoritetsspråk privat och offentligt, och såväl muntligt som skriftligt.

EU-rätten

Europeiska unionen följer praxis av att det är personen själv som tillhör gruppen som har rätten att identifiera sig som en del av minoriteten, något som fastslagits i nationell rätt sedan länge i flera EU-länder, däribland Sverige.

EU fastställer även att rättigheterna för personer som tillhör minoriteter är en integrerad del av de mänskliga rättigheterna, som är universella, odelbara och oberoende. Att skydda och främja minoritetsrättigheter är avgörande för fred, säkerhet och stabilitet och för att främja tolerans, ömsesidig respekt, förståelse och samarbete mellan alla personer som bor på ett visst territorium. EU är en mosaik av kulturer, språk, religioner, traditioner och historia, som bildar en gemenskap av olika medborgare som förenas av sina gemensamma kärnvärden. Cirka 8% av EU-medborgarna tillhör en nationell minoritet och cirka 10% talar ett regionalt språk eller minoritetsspråk. Denna rikedom i Europa är inte självklar och bör skyddas och vårdas enligt EU.

Lissabonfördraget införde 2010 termen "personer som tillhör minoriteter" i EU:s primärrätt – i den sociala stadgan - och det blev den allra första uttryckliga hänvisningen i EU-lagens historia. I artikel 2 i EUF anges att "unionen grundar sig på värdena för respekt för mänsklig värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, lagens företräde och respekt för mänskliga rättigheter, inklusive rättigheterna för personer som tillhör minoriteter" och att " dessa värderingar är gemensamma för medlemsstaterna i ett samhälle där pluralism, icke-diskriminering, tolerans, rättvisa, solidaritet och jämställdhet mellan kvinnor och män råder ". Dessa värderingar måste upprätthållas och aktivt främjas av EU och varje medlemsstat individuellt i all sin politik, både internt och externt, på ett konsekvent sätt.

EU:s primärrätt

EU:s primärrätt berör de nationella minoriteternas språk- och kultur genom följande artiklar enligt EU:s tolkning.

Fördraget om Europeiska Unionen (EUF)

EUF artikel 2 och 3(3), 10, 11(4) och 18 (likabehandlingsprincipen)

Skyddet av personer som tillhör minoriteter är ett uttryckligt grundläggande värde för EU jämte demokrati, rättsstatsprincipen och respekt för de mänskliga rättigheterna, i enlighet med artikel 2 i EU-fördraget.

EUF 3.3.

Enligt artikel 3.3 i EU-fördraget är unionens mål att främja ekonomisk, social och territoriell sammanhållning, solidaritet mellan medlemsstaterna, respekt för rikedom hos unionens kulturella och språkliga mångfald samt skydd och utveckling av Europas kulturarv.

EUF 10

Artikel 10 i EUF-fördraget ska unionen söka bekämpa all diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung vid utformningen och genomförandet av sin politik och verksamhet.

Respekten för kulturell mångfald fastslås i artikel 167 i EUF-fördraget

Fördraget om Europeiska Unionens funktionssätt (FEUF)

Artikel 6 i EUF-fördraget föreskriver att unionen på områdena kultur och utbildning ska ha befogenhet att vidta åtgärder för att stödja, samordna eller komplettera medlemsstaternas åtgärder.

Europeiska Unionens Stadga för grundläggande rättigheter (EU:s sociala stadga / Mänskliga rättighetsstadga)

Artikel 10, 21(1) och 22 och 51

I artikel 21.1 i stadgan fastslås att all diskriminering på grund av bland annat kön, ras, hudfärg, etniskt eller socialt ursprung, genetiska särdrag, språk, religion eller övertygelse, politisk eller annan åskådning, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning ska vara förbjuden.

I artikel 22 i stadgan framhålls att unionen ska respektera den kulturella, religiösa och språkliga mångfalden.

EU:s sekundärrätt

Anslutningskriterier 1993 kallad Köpenhamnskriterier (the Acquis) för inträde som medlemsstat innehållande kravet på att medlemsstaten har ratificerat EKMR.

Rådets **direktiv 2000/43/EG** av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung.

Den 17 december 2020 har Europaparlamentets antagit resolutionen om det europeiska medborgarinitiativet "Minority SafePack – en miljon underskrifter för mångfald i Europa" (2020/2846(RSP)) som fastställt den 24 september 2019 i mål T-391/17 som kommissionens beslut att registrera det europeiska medborgarinitiativet.

Förordningen om det europeiska medborgarinitiativet trädde i kraft den 1 januari 2020. Det europeiska medborgarinitiativet ger medborgarna möjlighet att ta direkt kontakt med EU-institutionerna.

Europaparlamentets resolutioner

EU har fastställt i en dom i EU-domstolen den nya resolutionen Minority SafePack som antagits den 17 december 2020. I sin dom av den 24 september 2019 i mål T-391/17 bekräftar kommissionens beslut att registrera det europeiska medborgarinitiativet Minority SafePack. Därmed blir det case law inom EU.

Europaparlamentets resolution av den 13 november 2018 om minimistandarder för minoriteter i EU (EUT C 363, 28.10.2020, s. 13) och i resolutionen per den 17 december 2020 TA-9-2020-0370⁵ fastställs följande.

Europaparlamentet uppmanar i resolution TA-9-2020-0370

Punkt 6. Medlemsstaterna att vidta alla nödvändiga åtgärder och att upprätthålla rättigheterna för personer som tillhör minoriteter och se till att dessa rättigheter respekteras fullt ut. Enligt punkt 8.

⁵ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0370_SV.pdf

Europaparlamentet anser att EU bör fortsätta att öka medvetenheten om flerspråkighet i hela Europa genom EU-program och aktivt främja fördelarna med flerspråkighet.

Punkt 9. Påminner att det inte finns någon gemensam definition av vem som kan anses tillhöra en nationell eller språklig minoritet i EU samt understryker att alla minoriteter, oavsett definition, måste skyddas och betonar att alla definitioner bör tillämpas på ett flexibelt sätt samtidigt som principerna om subsidiaritet, proportionalitet och icke-diskriminering respekteras.

Punkt 12 Europaparlamentet anser att aktiva åtgärder för bevarande av den kulturella och språkliga identiteten till gagn för personer som tillhör nationella och språkliga minoriteter måste till, däribland inom områdena utbildning, kultur och offentliga tjänster.

Punkt 14. Europaparlamentet erkänner de nationella och språkliga minoriteternas bidrag till EU:s kulturarv och framhåller mediernas roll.

I punkterna 15–18 tar europaparlamentet upp ytterligare konkreta förslag till medlemsländerna för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Nationella bestämmelser som skyddar det sverigefinska språket

Språklagen (2009:600)

7 § De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

8 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Lagen om nationella minoriteter

Lagen syftar till att ge de fem nationella minoriteterna och deras språk⁶ i Sverige ett grundskydd för deras kulturella och språkliga rättigheter i hela landet och informera allmänheten om dessa rättigheter. Lagen har även reviderats efter kritik från Europarådet⁷ på grund av en utebliven effekt vilket bevisar att syftet är att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

⁶ Samer, judar, romer, sverigefinländare och torndedalsfinländare; samiska, (alla dialekter), jiddisch, romani chib, finska och meänkieli.

⁷ Ur Resolution CM/ResCMN (2018)9 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Sweden adopted by the Committee of Ministers on 12 September 2018 at the 1323rd meeting of the Ministers' Deputies

4 § I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

5 § Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor.

Samråd enligt första stycket ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande.

Lag (2018:1367).

5 a § Förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar. *Lag (2018:1367).*

11 § Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

12 § Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider.

18 § En kommun som ingår i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. *Lag (2018:1367).*

18 a § En kommun som inte ingår i något förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska, *om kommunen har tillgång till personal med sådana språkkunskaper*. Detsamma gäller för en kommun som ingår i ett förvaltningsområde för ett visst språk vad gäller övriga språk. *Lag (2018:1367).*

18 b § Kommunen ska inom ramen för sådan omsorg som erbjuds enligt 18 och 18 a §§ beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. *Lag (2018:1367).*

18 c § Kommunen ska informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till sådan service och omvårdnad som anges i 18 och 18 a.

Socialtjänstlagen (2016:654).

1 kap. Socialtjänstens mål

- 1 §** Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas
- ekonomiska och sociala trygghet,
 - jämlikhet i levnadsvillkor,
 - aktiva deltagande i samhällslivet.

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser.

Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

4 kap. Rätten till bistånd

1 § Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.

Den som inte kan försörja sig men som kan arbeta har rätt till försörjningsstöd enligt första stycket om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande. Om det finns godtagbara skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om han eller hon inte står till arbetsmarknadens förfogande.

Vid prövningen av behovet av bistånd för livsföringen i övrigt får hänsyn inte tas till den enskildes ekonomiska förhållanden om rätten att ta ut avgifter för biståndet regleras i 8 kap.

Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.